

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ევროპეისტიკის დეპარტამენტი

ხელნაწერის უფლებით

მედეა იმნაძე

მეზღვართა პროფესიული მეტყველების სტრატეგია და ტაქტიკა (ინგლისური,
რუსული და ქართული ენების ბაზაზე)

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი

დ ი ს ე რ ტ ა ც ი ი ს ა ნ ო ტ ა ც ი ა

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ასოცირებული პროფესორი ასმათ არძენაძე

ბათუმი

2020

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის
ევროპეისტიკის დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ასმათ არძენაძე

ფილოლოგიის დოქტორი. ბათუმის
შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

შემფასებლები:

ჟანეტა ვარძელაშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
ქართულ- ამერიკული უნივერსიტეტის
პროფესორი;

ზურაბ ბეჟანოვი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემიის
პროფესორი;

მარინა აროშიძე

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი.
ბათუმის შოთა რუსთაველის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის
პროფესორი

ვალენტინა კოლესნიკი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
მეჩნიკოვის სახელობის ოდესის ეროვნული
უნივერსიტეტის ზოგადი ენათმეცნიერების
კათედრის პროფესორი.

სადისერტაციო ნაშრომის დაცვა შედგება 2020 წლის 26 ნოემბერს, ხუთშაბათს,
17.00 საათზე, 37-ე აუდიტორიაში, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს
მიერ შექმნილი სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე

მისამართი: ბათუმი, 6010, ნინოშვილის ქ. 35/32

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შეიძლება ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში, ხოლო სადისერტაციო ანოტაციისა - ამავე უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე (www.bsu.edu.ge)

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი,
ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი ნ.ფარტენაძე

შესავალი

წინამდებარე ნაშრომი ეძღვნება ზოგადი ენათმეცნიერებისა და თარგმანმცოდნეობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას, პროფესიული დისკურსის (კერძოდ, საზღვაო ურთიერთობების) დაგეგმარებას, კულტურათმორის საკომუნიკაციო აქტებში განხორციელებას და თარგმანს.

ოცდამეერთე საუკუნე, გლობალიზაციის პროცესები თანამედროვე სპეციალისტებს ნებისმიერ სფეროში მაღალ მოთხოვნებს უყენებს. მათ მოეთხოვებათ ღრმა და სისტემური ცოდნა, მისი პრაქტიკაში გამოყენების უნარ-ჩვევები, ეფექტური პროფესიული კომუნიკაცია. კომუნიკაციური კომპეტენცია პროფესიული კომპეტენციის განუყოფელი, უმნიშვნელოვანესი ნაწილია. ეს მტკიცება მეტ-ნაკლებად ადამიანის საზოგადოებრივი და პროფესიული ცხოვრების ყველა სფეროს ეხება, მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სასამართლო, სამედიცინო დისკურსებში, დიდაქტიკაში, მათ შორის საზღვაო პროფესიული კომუნიკაციის დროს, ვინაიდან ზღვაოსნობაში მნიშვნელოვანია ეკიპაჟის შეთანხმებული მუშაობა. მეზღვაურების ყოველდღიურ საქმიანობაში ექსტრემალურ სიტუაციებში მთავარია ბრძანების ადეკვატურად აღქმა და შესაბამისი სწრაფი რეაგირება, რაც შეუძლებელია დაბალი პროფესიული კომუნიკაციური კომპეტენციის შემთხვევაში.

გემის ეკიპაჟი წარმოადგენს ინტერნაციონალურ კოლექტივს, სადაც სხვადასხვა კულტურის მატარებლები მოქმედებენ ერთიან პროფესიულ სივრცეში, ამიტომ პროფესიული ურთიერთობების სირთულეებს ემატება კულტურათმორისი კომუნიკაციის პრობლემებიც. ეკიპაჟის ნებისმიერ წევრს უნდა ჰქონდეს ცოდნა და უნარ-ჩვევები, რომლებიც საჭიროა სხვისი სამეცნიერო ქცევის გასაგებად და თავისი სამეცნიერო მიზნების განხორციელებისთვის. მან სწორად უნდა დაგეგმოს სამეცნიერო ქმედებები, აირჩიოს საჭირო ტაქტიკა და სტრატეგია კომუნიკაციის სფეროს, მიზნებისა და სიტუაციის ადეკვატურად.

ენობრივი ხერხების გამოყენება პროფესიულ სფეროში თანამედროვე ენათმეცნიერების, კერძოდ, სოციოლინგვისტიკის, ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სფეროს წარმოადგენს, მეზღვაურთა სამეტყველო ქმედებების ტაქტიკისა და სტრატეგიების შერჩევა კი განსაკუთრებულად აქტუალურია ჩვენი ქვეყნისთვის, ვინაიდან საზღვაო საქმიანობა საქართველოში დიდი ხნის განმავლობაში ორი ენის ზეგავლენას განიცდიდა: ინგლისურის, როგორც მეზღვაურთა საერთაშორისო ენისა და რუსული ენისა და კულტურისა (საყოველთაოდ ცნობილი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ვითარების გამო). არსებულ პირობებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საზღვაო კომუნიკაციაში ქართული, ინგლისური და რუსული სამეტყველო ტაქტიკისა და სტრატეგიების შესწავლას.

საზღვაო კომუნიკაცია წარმოადგენს ორი სპეციფიკური კომუნიკაციის შენაერთს, ვინაიდან მათში მონაწილე პირები სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლები არიან (რაც, უეჭველად, ეფექტური კომუნიკაციის წარუმატებლობის შესაძლებლობას ქმნის), ამავდროულად, ისინი ერთ პროფესიულ სფეროში მოღვაწეობენ, მათ აქვთ მსგავსი განათლება, საერთო ფონური ცოდნა ტიპური სამეტყველო სიტუაციები, რაც კომუნიკაციის წარმატებას უწყობს ხელს.

აღსანიშნია, რომ კულტურათშორისი კომუნიკაციის დროს მწვავედ დგება ადეკვატური თარგმნის პრობლემა. საზღვაო კომუნიკაციის მონაწილეები ერთი ეკიპაჟის პირობებშიც კი სხვადასხვა კულტურას წარმოადგენენ, მაგრამ ხშირ შემთხვევაში მათ უწევთ საქმიანი ურთიერთობა უცხო ქვეყნების პორტების წარმომადგენლებთან (ლოცმანი, დისპეჩერი, საბაჟოს მოსამსახურეები და სხვ.), ამიტომ კომუნიკაციის წარმატების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პირობაა აღნიშნული ტაქტიკისა და სტრატეგიების შედარება ქართულ, რუსულსა და ინგლისურ ენებში და მათი თარგმნის პრობლემების გაანალიზება.

ზემოთხსენებული მეტყველებს ჩვენი სადოქტორო კვლევის **აქტუალურობაზე**, რომელიც ეძღვნება მეზღვაურთა პროფესიული მეტყველების სტრატეგიებისა და ტაქტიკის შესწავლას ინგლისური, რუსული და ქართული ენების ბაზაზე.

თანამედროვე სამყარო პოლიკულტურულია, ამიტომ წარმატებული კულტურათშორისი კომუნიკაცია ნებისმიერი პროფესიული მოღვაწეობის აუცილებელი პირობაა, უფრო მეტიც, კომუნიკაციის შესაბამისი სტრატეგიისა და ტაქტიკის შერჩევა პროფესიული კომპეტენციის აუცილებელი შემადგენელი ნაწილია. პროფესიული, შრომითი კომპეტენცია მნიშვნელოვანია ყველა სფეროში, განსაკუთრებით კი მეზღვაურთა კომუნიკაციაში, პირველ რიგში, სხვადასხვა ერისა და კულტურის ადამიანებთან კონტაქტის დროს, აგრეთვე იმისთვის, რომ ურთიერთობაში გაუგებრობას შესაძლებელია მოჰყვეს ავარიული სიტუაცია. ადამიანებს, რომლებიც არ იცნობენ სხვადასხვა ერის კომუნიკაციური სტრატეგიების

სპეციფიკას, ხშირად მოსდით შეცდომები, რამაც შეიძლება რთულ სიტუაციამდე მიიყვანოს გემის ეკიპაჟი.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს საზღვაო დისკურსის მეცნიერული შესწავლის საქართველოსა და განსაკუთრებულად, ჩვენი რეგიონისთვის. ქართული ზღვაოსნობის საინტერესო ისტორიაში აჭარას და ბათუმის პორტს განსაკუთრებული ადგილი ეკავა. დღესდღეობით, როდესაც ბათუმის საზღვაო აკადემია პროფესიონალ მეზღვაურთა კადრებს ამზადებს, მნიშვნელოვანია საზღვაო დისკურსის კომპლექსური შესწავლა, მაგრამ, ვინაიდან ქართული საზღვაო დისკურსი მხოლოდ ბოლო ოცი-ოცდახუთი წლის განმავლობაში შეისწავლება და მეცნიერების ძირითადი ყურადღება გადატანილია საზღვაო ლექსიკასა და ტერმინოლოგიაზე, გაჩნდა ახალი საჭიროებანი.

ჩვენი სადოქტორო ნაშრომის მიზანია საზღვაო კომუნიკაციის სტრატეგიის/ტაქტიკისა და პროფესიული თარგმნის თავისებურების შესწავლა კულტურათაშორისი პროფესიული კომუნიკაციის ასპექტში (ინგლისური, რუსული და ქართული ენების მასალაზე), რაც ქართულ პროფესიულ სივრცეში უდავოდ **სიახლეს წარმოადგენს.**

ამ მიზნის მისაღწევად კვლევის პროცესში ჩვენ გვქონდა დასახული შემდეგი კონკრეტული ამოცანები:

- 1) კულტურათაშორისი კომუნიკაციისა და სამეტყველო ტაქტიკის/ სტრატეგიის ცნებების გაღრმავება და მათი კლასიფიკაციების დაზუსტება სამეცნიერო ლიტერატურაში;
- 2) საზღვაო პროფესიული დისკურსის თავისებურებების დახასიათება ინგლისური, რუსული და ქართული ენების მასალაზე;
- 3) რჩეული ტაქტიკისა და სტრატეგიის ზეგავლენის შესწავლა კულტურათაშორისი კომუნიკაციის წარმატება/წარუმატებლობაზე;
- 4) ემპირიული მასალის სისტემატიზაცია ჩვენ მიერ გამოყოფილი სტრატეგიებისა და ტაქტიკის მიხედვით;
- 5) საზღვაო დისკურსის თარგმნის პრობლემების გაანალიზება.

სადისერტაციო ნაშრომის **თეორიული მნიშვნელობა** მთელი რიგი ცნებების დაზუსტება და დახვეწა (პროფესიული კომუნიკაცია, დისკურსი, სამეტყველო ქცევა, სამეტყველო ტაქტიკა/ სტრატეგია და სხვ.). აქვე განხილულია ნაკლებად შესწავლილი პროფესიული საზღვაო დისკურსის თარგმნის პრობლემები.

პრაქტიკული მნიშვნელობა: კვლევის შედეგების პრაქტიკული მნიშვნელობა უდავოა, ვინაიდან ნაშრომში გაანალიზებული მასალა და დასკვნები საინტერესო იქნება ლინგვისტებისთვის, მთარგმნელებისთვის. მათი გამოყენება შეიძლება პროფესიული კადრების მოსაზადებლად და მთელი რიგი დისციპლინის პრაქტიკულ მეცადინეობებზე (სოციოლინგვისტიკა, ზოგადი თარგმანის თეორია და პრაქტიკა,

ტექსტის ლინგვისტიკა, კულტურათაშორისი კომუნიკაცია და სხვ). ქართული საზღვაო ფრაზარიუმის შესწავლა ხელს შეუწყობს საზღვაო პროფესიული კადრების მომზადებას, ასევე სარგებლობას მოუტანს პრაქტიკოს მთარგმნელებს საზღვაო დისკურსის თარგმნაში.

ჩვენი კვლევის მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს კომპლექსური მეთოდიკა, რომელიც უზრუნველყოფს ეფექტურობას და მიღებული დასკვნების სანდოობას. კვლევის პროცესში გამოყენებულია შემდეგი მეთოდები და ხერხები: ლინგვისტური აღწერის მეთოდი, შედარებით-ტიპოლოგიური კვლევის მეთოდი, ინტერპრეტაციისა და განზოგადების მეთოდი, ანალოგიების მეთოდი, ენათმორისი ეკვივალენტობის დადგენის მეთოდი და ჰერმენევტიკის ძირითადი მეთოდი, განმარტებითი ანალიზი.

კვლევის მიზანმა და ამოცანებმა განაპირობა ნაშრომის შემდეგნაირი სტრუქტურა: ნაშრომი შედგება შესავლის, სამი თავის, დასკვნისა და ბიბლიოგრაფიისაგან.

ნაშრომის პირველი თავი, **სტრატეგიისა და ტაქტიკის როლი წარმატებულ კულტურათაშორის კომუნიკაციაში**, კვლევის თეორიულ ბაზას წარმოადგენს, მასში განხილულია სტრატეგიისა და ტაქტიკის როლი წარმატებულ კულტურათაშორის კომუნიკაციაში. ის შედგება შემდეგი პარაგრაფებისაგან: 1.1. კომუნიკაციის ცნება და მისი სახეობები; 1.2. კულტურათაშორისი კომუნიკაცია და მისი წარმატება/წარუმატებლობის პირობები; 1.3. სამეტყველო ქცევის ტაქტიკა და სტრატეგია და სამეტყველო აქტების თეორია.

ნაშრომის მეორე თავი – **მეზღვაურთა პროფესიული კომუნიკაციის ტიპების კლასიფიკაცია და საზღვაო დისკურსის დახასიათება ინგლისურ, რუსულსა და ქართულ ენებში** სამი პარაგრაფისაგან შედგება: 2.1 პროფესიული ურთიერთობა, მისი ნიშან-თვისებები და ძირითადი ფუნქციები; 2.2 მეზღვაურთა კომუნიკაციის კომპლექსური კლასიფიკაცია; 2.3 საზღვაო დისკურსის დახასიათება ინგლისურ, რუსულსა და ქართულ ენებში.

მესამე თავი – **საზღვაო სამეტყველო სტრატეგიებისა და ტაქტიკის კლასიფიკაცია და მათი მთარგმნელობითი ტრანსფორმაციები ინტერკულტურულ კომუნიკაციაში** სამი პარაგრაფისაგან შედგება: 3.1 საზღვაო კომუნიკაციის სტრატეგიული მიზნების ერთობლიობა; 3.2 სამეტყველო ტაქტიკის ხერხები ინგლისურ, რუსულსა და ქართულ ენებში; 3.3 საკომუნიკაციო სტრატეგიებით და სამეტყველო ტაქტიკით განპირობებული მთარგმნელობითი ტრანსფორმაციები.

ნაშრომის დასკვნით ნაწილში ჩამოყალიბებულია კვლევის შემაჯამებელი თეორიული დებულებები და ემპირიული მასალის ანალიზის განზოგადება.

თავი I. სტრატეგიისა და ტაქტიკის როლი წარმატებულ კულტურათათმშორის კომუნიკაციაში

1.1. კომუნიკაციის ცნება და მისი სახეობები

მეტყველების შესწავლას ფერდინანდ დე სოსიურმა ჩაუყარა საფუძველი, ხოლო ცოცხალი მეტყველება ლინგვისტური კვლევის ობიექტი მე-20 საუკუნის 60-იან წლებში სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის პირობებში გახდა. მასობრივი კომუნიკაციის გაბატონებამ მისი თეორიული შესწავლის აუცილებლობა გამოიწვია. ლინგვისტურ მეცნიერებაში შემოვიდა ნეოლოგიზმი „კომუნიკოლოგია“, რომელიც ოთხ მნიშვნელობას გულისხმობს:

- 1) კომუნიკაციის თეორია;
- 2) კომუნიკაციის სახეები (მასობრივი კომუნიკაცია, ჯგუფური, კულტურათათმშორისი და სხვ.);
- 3) კომუნიკაციის შემსწავლელი მეცნიერებები და მიმართულებები (კომუნიკაციის სოციოლოგია, ფსიქოლოგია და სხვ.);
- 4) კომუნიკაციური პრაქტიკა საზოგადოების სხვადასხვა სფეროში სხვადასხვა საშუალების გამოყენებით (შარკოვი, 2001).

რ. იაკობსონი, ი. ლოტმანი, ლ. ვიტგენშტეინი, კ. ლევი-სტროსი, რ. ბარტი, პ. გრაისი, ჟ. დერიდა, ტ. ნიუკომბი კომუნიკოლოგიის ყველაზე მნიშვნელოვანი წარმომადგენლები არიან.

საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის წყაროებით ცნება „კომუნიკაცია“ მომდინარეობს ლათინური სიტყვისგან „კომუნიკარე“, რაც ნიშნავს: „გავხადოთ ყველასთვის გასაგები“, მას სამი მნიშვნელობა აქვს: 1) ინფორმაციის გადაცემა ერთი სისტემიდან მეორეზე; 2) კომუნიკაცია წარმოადგენს ადამიანებს შორის ვერბალური (სიტყვიერი) და არავერბალური სიმბოლოების საშუალებით აზრების, გრძნობების, დამოკიდებულებების და იდეების ურთიერთგაცვლას; 3) დაკავშირების, გადაცემის, ურთიერთობის ნებისმიერი საშუალება; კავშირგაბმულობა, საინფორმაციო კავშირი, ინფორმაციის გაცვლის სისტემა (<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=4752>).

ვ. კონეცკაიას აზრით, კომუნიკაცია პიროვნებათშორისი და მასობრივი ურთიერთობის პირობებში ინფორმაციის გადაცემის და აღქმის სოციალურად

განპირობებული პროცესია, რომელიც ხორციელდება სხვადასხვა არხისა და საკომუნიკაციო საშუალების მეშვეობით (ვერბალური, არავერბალური და სხვ.).

კომუნიკაცია წარმოადგენს სოციოკომუნიკაციის ცენტრალურ ცნებას. მისი არსი ისაა, რომ ის მიზანმიმართული ურთიერთობაა, რომელიც რეალიზდება კონკრეტულ სიტუაციაში სამეტყველო საქმიანობის ნორმების შესაბამისად. კომუნიკაციის სახეობების დახასიათება სხვადასხვა საფუძველზეა შესაძლებელი: გამოყოფენ კომუნიკაციის შემდეგ დონეებს: სემიოტიკურს, ლინგვისტურს, პარალინგვისტურსა და სინთეტიკურს. კომუნიკაციის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი კლასიფიკაცია ორიენტირებულია მისი ფუნქციონირების მასშტაბზე.

ვ. კონეცკაია გამოყოფს:

- 1) მასობრივ კომუნიკაციას (მთლიან საზოგადოებაში);
- 2) შეზღუდულ კომუნიკაციას (სოციალური ჯგუფების ფარგლებში: კომპანიებში, საზოგადოებებში და სხვ.);
- 3) ლოკალურ კომუნიკაციას (მიკროჯგუფებსა და პროფესიულ კოლექტივებში);
- 4) შიდაჯგუფურ კომუნიკაციას (პატარა მოცულობის ჯგუფებში, ოჯახში);
- 5) პიროვნებათშორის ან ინტერპერსონალურ კომუნიკაციას (ორ ინდივიდს შორის);
- 6) ინტრაპერსონალურ კომუნიკაციას (ინდივიდსა და ინფორმაციის გადაცემის ელექტრონულ საშუალებას შორის).

ფუნქციურ საფუძველზე კომუნიკაციის ტიპოლოგიის შექმნის მცდელობა არაეფექტური დარჩა, ვინაიდან ფუნქციები გადაიკვეთება და, ხშირ შემთხვევაში, მათი ნაწილები ერთმანეთს ემთხვევა (Конечкая, 1997).

1.2. კულტურათაშორისი კომუნიკაცია და მისი წარმატება/ წარუმატებლობის პირობები

კულტურათაშორისი კომუნიკაცია სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლების კავშირს და ურთიერთობას გულისხმობს, რაც შეიძლება გამოვლინდეს ცალკეული პიროვნების და მათი ერთობლიობის უშუალო კონტაქტებში ან არაუშუალო კონტაქტის გზით განვითარდეს: დამწერლობა, ელექტრონული კომუნიკაცია. ა. პ. სადოხინის განმარტებით, „კულტურათაშორისი კომუნიკაცია წარმოადგენს მრავალფეროვანი ურთიერთკავშირების ერთობლიობას სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლებს ან ჯგუფებს შორის“ (Садохин, 2005).

უცხო კულტურის უცოდინრობა ხშირ შემთხვევაში კომუნიკანტებს კულტურული შოკის პირობებს უქმნის. ეს ტერმინი XX საუკუნის 50 -იანი წლების მიწურულიდან გვხვდება სამეცნიერო ლიტერატურაში დაძაბულობის, დაურწმუნებლობისა და შფოთვის იმ შეგრძნების აღსანიშნავად, რომელსაც ადამიანი

ან ადამიანთა ჯგუფი განიცდის ახალ და უჩვეულო კულტურულ გარემოში აღმოჩენისას (K. Oberg, Culture Shock and the Problem of Adjustment in New Cultural Environments).

ზოგ შემთხვევაში კულტურული შოკი უმტკივნეულოდ ქრება, ზოგჯერ კი სერიოზულ კონფლიქტში შეიძლება გადაიზარდოს. საქმე ისაა, რომ საზღვაო პროფესიული კომუნიკაციის განხორციელება ხშირ შემთხვევაში ეკიპაჟის წევრებს უწევთ დახურულ სივრცეში, რაც კომუნიკაციას ფსიქოლოგიურ პრობლემებს მატებს, ამიტომ მეზღვაურთა პროფესიული კომუნიკაციის შესწავლა საჭიროა კონფლიქტოლოგიის თეორიის ჭრილშიც, ვინაიდან საზღვაო კომუნიკაცია წარმოადგენს კულტურათაშორისი პროფესიული კომუნიკაციის რთულ სახეობას, რომელსაც ახასიათებს წარუმატებლობის განსხვავებული ფორმები: უმნიშვნელო შეცდომიდან, უზუსტობიდან დაწყებული გაუგებრობით და ზოგჯერ სერიოზული კონფლიქტით დამთავრებული. ჩვენი ვარაუდით, წარმატებულ პროფესიულ კომუნიკაციას ხელს უწყობს კულტურების ცოდნა, კულტურათაშორისი კომუნიკაციის უნარ-ჩვევების გამომუშავება, კარგი პროფესიული მომზადება და სხვ. ყოველივე ეს ხელს უწყობს ნებისმიერი ტიპური სიტუაციისთვის შესაბამისი სამეტყველო ქცევის სტრატეგიისა და ტაქტიკის შერჩევას.

1.3. სამეტყველო ქცევის სტრატეგია და ტაქტიკა და სამეტყველო აქტების თეორია

კომუნიკაციის თეორიაში ერთ-ერთი ფუძემდებლურია სამეტყველო აქტების თეორია, რომელიც დ. ოსტინის, დ. სორლის, პ. სტროსონის, მ. ბახტინის, ნ. არუთინოვას ნაშრომებში განხილულია, როგორც სამეტყველო ქცევის სტრატეგია და ტაქტიკა. თანამედროვე ლინგვისტიკაში სამეტყველო აქტს აღიქვამენ, როგორც სამეტყველო ქმედების მინიმალურ ერთეულს, რომელიც სამეტყველო აქტების თეორიის სახით ლინგვისტური პრაგმატიკის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილია. ამ თეორიის თანახმად, კომუნიკაციის მინიმალური ერთეულის როლს წინადადება ან გამონათქვამი კი არ ასრულებს, არამედ „გარკვეული აქტები, როგორებიცაა: კითხვა, ბრძანება, აღწერა, კონსტატაცია, ახსნა, მობოდიშება, მადლიერება, მილოცვა და სხვ.“

საკომუნიკაციო აქტების ინტენსიური შესწავლა აიხსნება იმ გარემოებით, რომ კომუნიკაციის განხორციელება უმეტესწილად დაკავშირებულია ადრესანტის მცდელობასთან, მოახდინოს ზეგავლენა თანამოსაუბრეზე. პრაგმატიკული მიზნების შესაბამისად მოსაუბრე ირჩევს განსაზღვრულ სამეტყველო პროგრამას, რომელიც ორგანიზებულია ურთიერთობის მიზნიდან გამომდინარე, ზუსტად ეს არის კომუნიკაციური სტრატეგია, რომელიც ფორმირებას უწევს ურთიერთობის განსაზღვრულ „ვექტორს“. რაც უფრო ზუსტად (უფრო ადეკვატურად) არჩეულია

კომუნიკაციური სტრატეგია, მით უფრო წარმატებულია მოსაუბრისათვის სამეტყველო ურთიერთობა.

კომუნიკაციური სტრატეგიისა და ტაქტიკის ცნებას აქტიურად იყენებენ სხვადასხვა დისკურსის თანამედროვე კვლევებში. ო. ისერსის აზრით, საკვლევი მასალიდან გამომდინარე მისი მნიშვნელობა სხვადასხვაგვარად განიმარტება, ამასთან გამოიყოფა ორი ძირითადი მიდგომა: კოგნიტური (კოგნიტური, ან დასკვნითი სტრატეგიები) და ინტერაქციული (სამეტყველო სტრატეგიები), რომლებიც ერთმანეთს არ გამოირცხვენ. ხშირ შემთხვევაში კომუნიკაციური სტრატეგია უკავშირდება მოტივებს, ინტენციას, ზოგიერთ საერთო (მაკრო) მიზანს და ირჩევს უფრო ადეკვატურ ხერხს მის მისაღწევად. ეს ამოცანა ამოიხსნება კომუნიკაციური (სამეტყველო) ტაქტიკით, რომელიც განისაზღვრება როგორც ერთი ან რამდენიმე მოქმედება, რომლებიც სტრატეგიებს უწევს რეალიზაციას (Исчерп, 2006).

რეალური ურთიერთობის სიტუაცია ხასიათდება იმით, რომ კომუნიკაციური მიზანი მიიღწევა რამდენიმე საკომუნიკაციო ნაბიჯის რეალიზაციით, რომლებიც ტაქტიკის მნიშვნელობის შესაბამისია. კომუნიკაციური სტრატეგიისა და ტაქტიკის ფართო გამოყენების მიუხედავად, მათი შედეგები პროფესიული კომუნიკაციის შესწავლაში არ შეიძლება ჩაითვალოს დამაკმაყოფილებლად, – თვლის ო. ისერსი. სამეტყველო ტაქტიკისა და სტრატეგიის ფლობა პროფესიული მომზადების მნიშვნელოვანი ნაწილია. პროფესიული საქმიანი ურთიერთობა განსაკუთრებულ კომუნიკაციურ სიტუაციას წარმოადგენს. ის შედგება მთელი რიგი კომპონენტისაგან, რომლების ცვლილებაც კომუნიკაციურ სიტუაციას ცვლის. ეს კი მოითხოვს გამოსაყენებელი ენობრივი ხერხების შეცვლას და, უფრო მეტიც, მთლიანად სამეტყველო ქმედების ვარირებას: ადრესანტი, ადრესატი, მათი ურთიერთკავშირი, ურთიერთობის ტონი (ოფიციალური, ნეიტრალური თუ მეგობრული), კომუნიკაციის მიზანი, ხერხი (ვერბალური, არავერბალური, შერეული), ურთიერთობის ფორმა (ზეპირი/წერიტი, კონტაქტური/დისტანციური), ურთიერთობის ადგილი (Беликов, Крысин, 2001), ამიტომ საკითხი დგას ასეთნაირად: იმისათვის, რომ საზოგადოებაში მომზადდეს პროფესიული კადრები, კარგად უნდა იყოს შესწავლილი ყველა პროფესიული კომპეტენცია და მათ შორის მნიშვნელოვან ადგილს დაიკავებს სამეტყველო კომპეტენცია, რომლის გარეშეც შეუძლებელია წარმატებული პროფესიული ურთიერთობა.

როჯერ ბელის აზრით, კომუნიკაციური კომპეტენცია წარმოადგენს „ცოდნასა და უნარ-ჩვევებს, რომლებიც საჭიროა სხვისი სამეტყველო ქცევის გასაგებად და თავისი სამეტყველო პროგრამის განხორციელებისთვის კომუნიკაციის სფეროს, მიზნებისა და სიტუაციის ადეკვატურად აღსაქმელად. ეს უნარები ფორმირდება ადამიანისა და სოციალური გარემოს ურთიერთქმედებებში,

პიროვნების მიერ სოციალურ-კომუნიკაციური გამოცდილების შექმნის პროცესში“ (Bell, 1976).

თავი II. მეზღვაურთა პროფესიული კომუნიკაციის ტიპების კლასიფიკაცია და საზღვაო დისკურსის დახასიათება ინგლისურ, რუსულსა და ქართულ ენებში

2.1 პროფესიული ურთიერთობა, მისი ნიშან-თვისებები და ძირითადი ფუნქციები

ადამიანი სოციალური არსებაა, ამიტომ მას მუდმივად სჭირდება სხვა ადამიანებთან ურთიერთობა. ლინგვისტიკის აზრით, ურთიერთობა, მათ შორის პროფესიულიც, მჭიდროდ არის დაკავშირებული მეტყველებასა და სამეტყველო ქცევებთან (ვან დეიკი ტ.ა., ფრუმკინა რ., დემიანკოვი ვ., ისერსი ო., ნორმანი ბ., ზარეცკაია ე., კარასიკი ვ. და სხვ.).

პროფესიული ურთიერთობა, განსხვავებით ყოველდღიური საყოფაცხოვრებო და ინტერპერსონალური ურთიერთობებისაგან, ხშირად ატარებს იძულებით ხასიათს და უფრო მკაცრად რეგლამენტირებულია ნორმატიული, ორგანიზაციული და კულტურული კუთხით. პროფესიული ურთიერთობა მონაწილეთა შეხედულებების, შეფასებების, მიზნების, ფსიქოლოგიური მდგომარეობის, საქციელის ცვლილებაა შემეცნებითი და შეფასებითი ინფორმაციის გაცვლის მეშვეობით, კონკრეტული ეფექტის მიღწევის ინტერესებიდან გამომდინარე. ე. ზარეცკაიას აზრით, პროფესიულ ურთიერთობებში ორგანიზაციის თანამშრომლებს შორის ჩნდება ორი ურთიერთდაკავშირებული ასპექტი: ურთიერთქმედება და ურთიერთდამოკიდებულება. ურთიერთქმედება განპირობებულია წარმოების ტექნოლოგიებით, თანამდებობრივი ვალდებულებებით და ორიენტირებულია შეთანხმებულ ქმედებებზე პროდუქტის ან მომსახურების შექმნის მიზნით (Зарецкая, 1998).

მაშასადამე, პროფესიული ურთიერთობა ქმედითი ბუნებისაა, ის დეტერმინირებულია პროფესიული საქმიანობის სპეციფიკით, მისი სტრუქტურით, მიზნებით და ამოცანებით. პროფესიული ურთიერთობა გავლენას ახდენს საქმიანობის ხარისხზე, ის უფრო მეტ მოთხოვნას უყენებს ადამიანს. ო. ი. გოიხმანის და ტ. მ. ნადეინას აზრით, წარმოადგენს პროფესიული უნარების შექმნის, განხორციელების, განვითარებისა და გადაცემის საშუალებას. პროფესიული მეტყველების კულტურა გულისხმობს:

- მოცემული სპეციალობის ტერმინოლოგიის ფლობას;

- პროფესიულ თემაზე მოხსენების აგებისა და გაგების უნარს;
- პროფესიული დიალოგის ორგანიზების და მართვის უნარს;
- პროფესიული საქმიანობის საკითხებზე არასპეციალისტებთან ურთიერთობის უნარს (Гойхман, Надеина, 2008).

როგორც ნ. ლადარია აღნიშნავს, საუბრები სამსახურებრივი ურთიერთობისას ყოველდღიური საუბრებისგან უპირველეს ყოვლისა, მიზანმიმართულობით განსხვავდება. პროფესიული კულტურა გულისხმობს პროფესიული საქმიანობის სპეციალური უნარ-ჩვევების ფლობას, ქცევის კულტურას, ემოციების კულტურას, მეტყველების ზოგად კულტურას და პროფესიული ურთიერთობის კულტურას.

სპეციალური უნარები გამომუშავდება პროფესიული მომზადების პროცესში. ქცევის კულტურას აყალიბებს პიროვნება საზოგადოების ეთიკური ნორმების შესაბამისად. ემოციების კულტურა გულისხმობს საკუთარი ფსიქიკური მდგომარეობის კონტროლის უნარს, საკუთარი ემოციების მართვას, აღლევების დაოკებას, სიმორცხვის გადალახვას, ემოციური კონტაქტის დამყარებას, მოსაუბრის ემოციური მდგომარეობის გაგებას.

პროფესიული მეტყველების თავისებურებებს ნოდარ ლადარია სოციოლექტს უწოდებს და მსჯელობს იმაზე, რომ საზოგადოებაში ფუნქციონირებს ბევრი სოციოლექტი. ავტორი, სამწუხაროდ, არ ანალიზებს ცალკეული პროფესიისთვის დამახასიათებელ სამეტყველო ნიშან-თვისებებს, მაგრამ სოციოლექტის აღწერის დროს მოჰყავს ახალგაზრდული ჟარგონის მაგალითი და უსვამს ხაზს იმ გარემოებას, რომ ზემოთ აღნიშნული სამეტყველო თავისებურებების ჩასმა კომუნიკაციაში „ზოგადი ენობრივი მოდელების თანახმად ხდება“ (ლადარია, 2008).

2.2 მეზღვაურთა კომუნიკაციის კომპლექსური კლასიფიკაცია

საქართველო ისტორიულად საზღვაო ქვეყანაა, საყოველთაოდ ცნობილი მითი არგონავტების შესახებ მოგვითხრობს იმაზე, რომ ძველად აქ ზღვაოსნობა საკმაოდ მაღალ დონეზე იყო განვითარებული, ქართული ენის მატარებლები კულტურათმორის კომუნიკაციაში აქტიურად იყვნენ ჩართული, ამიტომ საზღვაო სოციოლექტი (ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით) ყალიბდებოდა ეტაპობრივად. მის ფორმირებაზე ყველაზე დიდი გავლენა ორ გარემოებას ჰქონდა:

- 1) ცვლილებებს, სამეცნიერო-ტექნიკურ პროგრესს;
- 2) საზოგადოებრივ-პოლიტიკურსა და ეკონომიკურ პროცესებს, რომლებმაც განაპირობა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის ლიდერობა საზღვაო ასპარეზზე (ჰოლანდია, ესპანეთი, ინგლისი).

ქართული საზღვაო ლექსიკონისა და თანამედროვე ფრაზარიუმის ჩამოყალიბებაზე ყველაზე მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა ინგლისურმა, საბჭოურ

პერიოდში - რუსულმა ენამ. ბათუმი საზღვაო ქალაქია და, ამავდროულად, საზღვაო კადრების მომზადების დიდი გამოცდილება აქვს, ამიტომაც მეოცე საუკუნის ლინგვისტიკის გამოწვევების საპასუხოდ საზღვაო კომუნიკაციას საკმაოდ ინტენსიურად შეისწავლიან ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და ბათუმის უმაღლესი საზღვაო აკადემიის დოქტორანტები და პროფესორ-მასწავლებლები (ნ. ფუტყარაძე, მ. აბაშიძე, ს. როდინაძე, მ. აროშიძე სხვ.). საზღვაო თემატიკა ბათუმის საზღვაო აკადემიის ბევრი მკვლევრის კვლევის ობიექტი გახდა (ზ. ბეჟანოვი, ლ. ხარდინა, თ. მიქელაძე, ქ. ზარბაზოია და სხვ.).

მიუხედავად ამისა, საზღვაო კომუნიკაცია მოითხოვს დეტალურსა და სისტემურ კვლევას სხვადასხვა მიმართულებით და პირველ რიგში ეს ეხება მეტყველების დაგეგმარებას, სამეტყველო ტაქტიკისა და სტრატეგიების შესწავლას სხვადასხვა ენის მასალაზე. ვინაიდან ინგლისური მთელ მსოფლიოში საერთაშორისო საზღვაო ენაა და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურმა პარადიგმამ განაპირობა ქართული ნაოსნობის განვითარება რუსულის ზეწოლის ქვეშ, ამიტომ განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს საზღვაო კომუნიკაციის დახასიათება ინგლისური, რუსული და ქართული ენების მასალაზე.

დასახულმა ამოცანამ მოითხოვა მეზღვაურთა კომუნიკაციის სპეციფიკის კომპლექსური დახასიათება. აღმოჩნდა, რომ ის წარმოადგენს კულტურათმორისი პროფესიული კომუნიკაციის ისეთ მრავალფეროვან სახეობას, რომ ჩვენ გამოვიყენეთ კლასიფიკაციის რამდენიმე საფუძველი (იხილეთ ზემოთ მოყვანილი პოჩეპცოვისა და კონეცკაიას კონცეფციები): I. საზღვაო კომუნიკაცია სემიოტიკური თვალსაზრისით; II. ფუნქციონირების მასშტაბის მიხედვით; III. კომუნიკანტების სტატუსით განპირობებული ურთიერთობის ტიპები; IV. კულტურათმორისი ან ინტერკულტურული კომუნიკაციის თავისებურებები.

გავაანალიზოთ საზღვაო კომუნიკაციის თავისებურება ყველა ტიპის მიხედვით.

1) სემიოტიკური თვალსაზრისით საზღვაო კომუნიკაცია შერეული ხასიათისაა, გამოიყენება როგორც ვერბალური, ასევე არავერბალური საშუალებები (შემუშავდა „სიგნალთა საერთაშორისო კოდეზი“ (*The International Code of Signals; INTERCO*), რომელიც მიღებული იყო ყველა საზღვაო ქვეყნის მიერ. ის ძალაში შევიდა 1901 წელს, და მოგვიანებით (1931 წელს) განიცადა მოდიფიცირება. ბოლო რევიზია შედგა 1969 წელს, თითოეული დროშა კონკრეტულ ასოს აღნიშნავს, ამავდროულად წინადადებასაც, აგრეთვე მოყვანილია მორზეს ანბანის შესატყვისები.

საზღვაო საქმიანობაში, სამწუხაროდ, ხშირია უბედურება. განსაკუთრებული ყურადღება ენიჭება მეზღვაურების გადარჩენას, ამიტომ შემუშავდა მთელი რიგი სიგნალი, რომლების მეშვეობითაც ეკიპაჟს შეუძლია უბედურების შესახებ აცნობოს ფართო საზოგადოებას და სთხოვოს დახმარება. მიუხედავად თანამედროვე ტექნოლოგიებისა, საზღვაო კომუნიკაციაში დღემდე გამოიყენება მორზეს ანბანი:

წერტილებისა და ტირეების კომბინაციებზე აგებული კოდი. საინტერესოა, რომ მეზღვაურთა სიცოცხლეს საფრთხე თუ ემუქრება, ისინი აგზავნიან სიგნალს SOS (სამი წერტილი, სამი ტირე, სამი წერტილი), ანუ როგორც ერთი გრძელი ხმოვანი, თუმცა გავრცელებულია აზრი, რომ სიგნალი SOS აბრევიატურით არის წარმოდგენილი: *«Save our souls» (спасите наши души) или «Save our ship» (спасите наш корабль).*

საზღვაო პროფესიული კომუნიკაციის სიმბოლური უნივერსული მართლ არავერბალური ნიშნებით არ არის წარმოდგენილი. როგორც ე. ნ. ზარეცკაია აღნიშნავს, პროფესიულ ურთიერთობაში ენობრივი ერთეულები სპეციფიკურ კონოტაციებს იძენენ, რაც მათს პროფესიულ კოდს აყალიბებს.

2) საზღვაო კომუნიკაცია ფუნქციონირების მასშტაბის მიხედვით განსხვავებულია ოფიციალური და არაოფიციალური ურთიერთობის დროს. ვინაიდან გემის ეკიპაჟი ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში იმყოფება ღია ზღვაში, საქმიან ურთიერთობას მოვალეობების შესრულების დროს ემატება ეკიპაჟის წევრთა არაოფიციალური ურთიერთობა თავისუფალ დროს. თუ ოფიციალურ სიტუაციებში მეზღვაურთა ურთიერთობა ძირითადად ლოკალურ კომუნიკაციას წარმოადგენს, რომელიც მეზღვაურთა პროფესიულ კოლექტივში მიმდინარეობს, არაოფიციალური ურთიერთობის დროს საკმაოდ ინტენსიურია შიდაჯგუფური და ინტერპერსონალური ურთიერთობის ხვედრით წილი. საქმე ისაა, რომ ერთი ეკიპაჟის ფარგლებში განსხვავებული მიკროჯგუფები გამოიყოფა. ისინი ჯგუფდება

ა) პროფესიული სპეციალიზაციის ან სტატუსის მიხედვით

(მექანიკოსები, გემწამყვანები, მატროსები);

ბ) ეთნიკური თვალსაზრისით ან ეთნიკურ-რეგიონული

(ინგლისელები, რუსები, ქართველები, ფილიპინელები და სხვ.);

გ) კონფესიური ნიშან-თვისებებით

(ქრისტიანები, მუსულმანები, ბუდისტები და სხვ.);

გ) ნაკლებია ასაკით განპირობებული მიკროჯგუფები

(ახალგაზრდა გამოუცდელი მეზღვაურები და ასაკოვანი გამოცდილი);

დ) თანდათანობით იზრდება გენდერული ფაქტორით განპირობებული ჯგუფები.

1972 წლიდან ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესმა მოხსნა სამხედრო ფლოტში არსებული შეზღუდვების უმრავლესობა, რომლებიც ვრცელდებოდა ქალებზე).

3) კომუნიკანტების სტატუსით განპირობებული ურთიერთობის თვალსაზრისითაც საზღვაო კომუნიკაცია არ არის ერთფეროვანი: ოფიციალურ-საქმიან ურთიერთობაში ჭარბობს იერარქიული კომუნიკაცია, რაც არ არის გასაკვირი, ვინაიდან გემის ეკიპაჟი დაკომპლექტებულია სხვადასხვა სტატუსის მქონე წევრებით

(კაპიტანი, კაპიტნის უფროსი თანაშემწე, უფროსი მექანიკოსი, ეკიპაჟის რიგითი წევრები და ასე შ). არ არის გასაკვირი, რომ ასეთნაირი დაყოფისას მეზღვაურების საქმიანი კომუნიკაცია იერარქიულ ხასიათს ატარებს:

ა) ადრესანტი (ზემდგომი) ადრესატი (ქვემდგომი);

ამ შემთხვევაში პრიორიტეტული კავშირი პირდაპირია; კომუნიკაციურ ქმედებაში ჭარბობს ბრძანება; რაც შეეხება კომუნიკაციის ტიპს, პოჩეპცოვის კონცეფციაში მოყვანილია მხოლოდ მონოლოგი, მაგრამ საზღვაო კომუნიკაციაში ჭარბობს დიალოგი, რაც იმით არის გამოწვეული, რომ ქვემდგომმა უნდა დაუდასტუროს ზემდგომს ბრძანების მიღება.

ბ) ადრესანტი (ქვემდგომი) – ადრესატი (ზემდგომი).

ეს უკანასკნელიც იერარქიული კომუნიკაციაა, მაგრამ ვინაიდან ქვემდგომი არის სამეტყველო აქტის ინიციატორი, ამიტომ ჭარბობს კითხვა, თხოვნა და ილოკუციური აქტების სხვა ნაირსახეობა და არა ბრძანება. ამავდროულად ეს გარემოება იწვევს დიალოგის გამოყენებას. იერარქიულის გარდა, საზღვაო კომუნიკაციაში დემოკრატიული ურთიერთობაც გამოიყენება, როდესაც ორივე კომუნიკანტი თანასწორუფლებიანი წევრია, მაგალითად: ადრესანტი (მატროსი)– ადრესატი (მატროსი), ადრესანტი (მოტორისტი) – ადრესატი (მოტორისტი) და ასე შემდეგ. ამ შემთხვევაში უკუკავშირს აქვს დიდი მნიშვნელობა და ჭარბობს დიალოგი.

4) კულტურათშორისი კომუნიკაციის თავისებურებები სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელთა უშუალო ურთიერთობაში ვლინდება. საყოველთაოდ ცნობილია, რამდენად მრავალფეროვანი შეიძლება იყოს ეკიპაჟის წევრთა კულტურული წარმოშობა. ისინი განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან კულტურული ფასეულობებით, ეროვნული ტრადიციებით, ჩაცმულობით, ქცევით, კვების რაციონით, საცხოვრებელი გარემოთი, შეხედულებებით და სხვ. ამ სფეროშიც კი საზღვაო კომუნიკაცია ძალიან თავისებურ მოვლენას წარმოადგენს. ინტერნაციონალური ეკიპაჟების გამო უკვე საკმაოდ დიდი ხანია, რაც საერთაშორისო საზღვაო კონვენციის მიხედვით მეზღვაურებს აქვთ საერთო ენა – ინგლისური. იმის გარდა, რომ ინგლისური ენა აუცილებლად შედის ნებისმიერი სპეციალიზაციის საზღვაო კადრების მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამებში, მეზღვაურებს მათი პროფესიული საქმიანობის პერიოდში რამდენიმეჯერ უწევთ მისი გადაბარება.

ზემოთ აღნიშნული ვითარება არ უარყოფს საზღვაო კომუნიკაციის ინტერკულტურულ ხასიათს. ოფიციალური საქმიანი ურთიერთობა შეიძლება იყოს მონოლინგვური, მაგრამ ის ეყრდნობა კომუნიკანტების განსხვავებულ კულტურულ კოგნიტურ ბაზას, ამიტომ ატარებს ინტერკულტურული კომუნიკაციის ყველა დამახასიათებელ ნიშან-თვისებას. თანაც უნდა გვახსოვდეს, რომ სხვადასხვა ქვეყანაში მიღებული ინგლისური ენის სერტიფიკატი მეზღვაურის ენობრივი

ცოდნის დონის დასტურია, მაგრამ სამეტყველო პრაქტიკა მაინც მოიცავს ბევრ „წყალქვეშა“ პრობლემას, მათ შორისაა:

- 1) ფონეტიკური ნიუანსებით გამოწვეული უზუსტობები და გაუგებრობები;
- 2) სამეტყველო პრაქტიკის ნაკლებობა;
- 3) ინგლისური ენის ძალიან განსხვავებული „ვარიანტები“;
- 4) კულტურული ფონური ინფორმაციის არცოდნა და სხვ.

ბოლო პუნქტს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, როდესაც გემის ეკიპაჟს უცხო ქვეყნის პორტში შესვლისას უწევს ამ პორტის სამსახურის წარმომადგენლებთან (პორტის უფროსთან, საბაჟოს მუშაკებთან, ლოცმანთან) ურთიერთობა. საზღვაო ლიტერატურაში აღწერილია ბევრი შემთხვევა, როდესაც პროფესიული კომუნიკაციის წარუმატებლობა გამოწვეულია ლინგვოეთნიკური ბარიერით.

საზღვაო კომუნიკაციის თავისებურებების მსჯელობის შედეგად ჩვენ მივიღეთ შემდეგი სურათი: საზღვაო კომუნიკაცია მიმდინარეობს ორ რეჟიმში: ოფიციალური და არაოფიციალური ურთიერთობა. აქედან პირველი ძირითადად (იშვიათი გამონაკლისის გარდა) მიმდინარეობს მეზღვაურთა საერთაშორისო ენაზე, ინგლისურზე, ხოლო მეორე მრავალენობრივია, ვინაიდან ინტერნაციონალურ ეკიპაჟებში ბევრი ლინგვოკულტუროლოგიური ჯგუფი არსებობს. სემიოტიკური თვალსაზრისით საზღვაო კომუნიკაცია მოიცავს ვერბალურსა და არავერბალურ ხერხებს, აქედან ჭარბობს უშუალო ვერბალური კომუნიკაცია, მაგრამ გარკვეულ ტიპურ სიტუაციებში გამოიყენება არავერბალური, უფრო ხშირად კი – ვერბალურისა და არავერბალურის ნაერთი. ფუნქციონირების მასშტაბის მიხედვით ოფიციალური საზღვაო კომუნიკაცია ლოკალურ ხასიათს ატარებს, ვინაიდან ხორციელდება პროფესიულ ჯგუფში, მაგრამ არაოფიციალური ურთიერთობის დროს საკმაოდ ინტენსიურია შიდაჯგუფური და ინტერპერსონალური ურთიერთობის ხვედრითი წილი. კომუნიკანტების სტატუსიდან გამომდინარე მეზღვაურთა კომუნიკაცია იერარქიულია, მაგრამ დემოკრატიულიც შეიძლება იყოს. საზღვაო კომუნიკაციის ინტერკულტურული თავისებურებანი უეჭველია, მაგრამ ამ საკითხშიც საკმაოდ სპეციფიკურია.

2.3 საზღვაო დისკურსის დახასიათება ინგლისურ, რუსულსა და ქართულ ენებში

კომუნიკაციური სტრატეგიისა და ტაქტიკის ცნებების აქტიური შესწავლა მეოცე საუკუნის ოთხმოციან წლებში დაიწყო (იხილეთ შრომები: ვან დეიკი, 1983, კოიტი, 1985; დემიანაკოვი, 1982; ვერემაგინი, 1990 და სხვ.). ეს იყო განპირობებული ენობრივი ფაქტების ანალიზისადმი კომუნიკაციურ-პრაგმატიკული მიდგომის გაძლიერებით. ო. ისერსს ყველაზე კარგად აქვს დასაბუთებული კომუნიკაციური ტაქტიკის ცნება, ჩვენს ნაშრომში ის გააზრებულია, როგორც მინიმალური სამეტყველო ქმედება, რომელსაც მივყავართ მოსაუბრის მიზანთან არჩეული

სამეტყველო სტრატეგიის ჩარჩოებში. მეცნიერთა აზრით (ა. ვეჟბიცკაია, ე. მ. ვერეშაგინი, ვ.გ. კოსტომაროვი, და სხვ.), კომუნიკაციური სტრატეგიები და ტაქტიკა არ არის უნივერსალური მსოფლიო კულტურისათვის, არამედ განსაზღვრულ სიტუაციაში წარმოადგენს ეროვნულსა და კულტურულად განპირობებულ სამეტყველო მოდელის ქცევას. ეს ნიშნავს, რომ ყველა კულტურაში არსებობს საკუთარი სამეტყველო ტაქტიკის ნაკრები და არსებული ენობრივი ხერხები, რომლებიც ეფექტურ ზეგავლენას ახდენენ ადრესატზე.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ დღესდღეობით მეზღვაურთა პროფესიული მეტყველების ტაქტიკისა და სტრატეგიების შესწავლა საწყის დონეზეა. ნაწილობრივ ეს აიხსნება იმით, რომ საერთაშორისო საზოგადოებამ მხოლოდ მეოცე საუკუნის ბოლოს გაიაზრა ეფექტური კომუნიკაციის მნიშვნელობა წარმატებული საზღვაო საქმიანობისთვის, მაგრამ ამ სფეროში ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი.

როგორც ვხედავთ, საზღვაო კომუნიკაციის წარუმატებლობის მიზეზების ფოკუსში არის სპეციალური ლექსიკისა და საზღვაო ფრაზარიუმის ცოდნა. ჩვენ კი გვინტერესებს საზღვაო დისკურსის დახასიათება, რათა შევისწავლოთ მათი დაგეგმარების ტაქტიკა და სტრატეგიები და ტრანსფორმაცია კულტურათმორისი კომუნიკაციისა და თარგმნის პროცესში.

ვ. ი. კარასიკის მიერ ჩატარებული ინსტიტუციონალური დისკურსის კვლევაზე დაყრდნობით ჩვენ გამოვყავით მეზღვაურთა პროფესიული კომუნიკაციის ძირითადი მიმართულებები. საზღვაო დისკურსი ხასიათდება:

- 1) შაბლონური მეტყველებით;
- 2) კლიშეების მაღალი ხვედრითი წილით;
- 3) კომუნიკანტების საქმიანი ურთიერთობის რეგლამენტირებით და აქედან გამომდინარე – დაკავებული სტატუსის შესაბამისად როლური ხასიათით;
- 4) ილოკუციური მიზნების გარკვეული სისტემით, რომელიც მიმართულია საზღვაო საქმიანობისთვის დამახასიათებელი ტიპური/არატიპური პრობლემების გადაწყვეტასა და ადრესატზე სამეტყველო ზეწოლის განხორციელებაზე.

აღნიშნული ნიუანსები მიიღწევა სხვადასხვა საშუალებითა და ხერხით. მათ გარეშე შეუძლებელი იქნება პროფესიულ საზღვაო ურთიერთობაში გაგება და კომუნიკაციის მიზნების განხორციელება. იგულისხმება, რომ ამ სამეტყველო აქტების მონაწილეებს აქვთ მსგავსი პროფესიული განათლება, სპეციალური ენობრივი სერტიფიკატი (ინგლისური ენის) და პრაქტიკას გადიან ტიპურ სიტუაციებში. რაც შეეხება კომუნიკაციის ზეპირსა თუ წერით ფორმას – საზღვაო საქმიანობაში აქტიურია ორივე, მაგრამ სხვადასხვა სიტუაციაში ჭარბობს ხან ერთი, ხან – მეორე მაგალითად, გემის ეკიპაჟის წევრების საქმიანი ურთიერთობა მეტწილად ზეპირი ფორმით მიმდინარეობს, მაგრამ გემის კაპიტნის ურთიერთობა პორტის ხელმძღვანელობასთან მოითხოვს უამრავი სტანდარტული საბუთის

შევსებას. ნაოსნობის განვითარებამ და სამეცნიერო-ტექნიკურმა რევოლუციამ განაპირობა საქმიანი მოლაპარაკებების კიდევ ერთი საინტერესო ფორმა: ამჟამად აქტიურად გამოიყენება ოფიციალური მიმოწერა ელექტრონული ფოსტით. ეს თავისთავად აყენებს ელექტრონული საქმიანი მიმოწერის სტრუქტურისა და ლინგვისტური მახასიათებლების შესწავლის აუცილებლობას.

საქმიანი დისკურსის ფასეულობებს შეადგენს პარტნიორული დამოკიდებულებების შექმნა სხვადასხვა ქვეყნისა და კომპანიის წარმომადგენლებთან, საქმიანობა მიმართულია მოგების მისაღწევად და დამოკიდებულია ამ სფეროში მართვის პოტენციალზე. საზღვაო დისკურსის ლინგვისტური ნიუანსები საკმაოდ მრავალფეროვანია. ჩვენ ვიზიარებთ მკვლევარ მ. აროშიძის აზრს, რომ საზღვაო კომუნიკაციას ახასიათებს ენობრივი ერთეულების გამოყენების ეკონომიის მაღალი დონე. სამეტყველო ფრაზებს შეკუმშვის სხვადასხვა დონე ახასიათებს, არ გამოიყენება ფართო, გავრცობილი წინადადებები, ტერმინოლოგიის მაღალი ხვედრითი წილი ემსახურება ფრაზის ლაკონიურობასა და ინფორმაციის სიზუსტეს. საზღვაო კომუნიკაციაში დაუშვებელია ორჭოფობა, დაახლოებითი ინფორმაცია.

საზღვაო სფეროს ახასიათებს სპეციფიკური ტერმინოლოგიური სისტემა, რომელშიც შედის როგორც კოდიფიცირებული, ასევე არაკოდიფიცირებული ლექსიკა და საზღვაო სლენგი. მისი გამოყენება მაქსიმალურად კუმშავს ბრძანებასა და პასუხს. შაბლონური ფორმა ხელს უწყობს გაგებას და კომუნიკაციის სისწრაფეს. როგორც ზ. ბეჟანოვი და მისი თანაავტორები აღნიშნავენ, ქართული საზღვაო ტერმინოლოგია კომპლექსურ შესწავლას მოითხოვს (<http://atsu.edu.ge/EJournal/HENTI2015/eJournal/Papers/Bezhanovi Zurab. pdf>).

ინგლისური	რუსული	ქართული
mooring rope	Швартов	მისაბმელი ბაგირი
Mooring	Швартовка	გემის მიბმა
Forestay	Форштаг	ფორშტაგი
fly down wind	Фордевинд	ფორდევინდი
Helm	руль	საჭე
Point	румб (компаса)	რუმბი
	Дрейф	დრეიფი

მითითებულ პარამეტრებს (გაგების სიზუსტესა და სისწრაფეს) განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საზღვაო კომუნიკაციაში, ვინაიდან ხშირია ექსტრემალური სიტუაციები და ეკიპაჟის ყველა წევრის სწრაფსა და ერთობლივ ქმედებებზე დამოკიდებულია მეზღვაურების ბედი. შეიძლება ითქვას, რომ საზღვაო კომუნიკაციის გაუგებრობას ავტომატურად მოჰყვება ავარიული სიტუაციები (იხ.

ზემოთ მოყვანილი მაგალითები), ამიტომ საზღვაო ტერმინოლოგიისა და ფრაზარიუმის ფლობა უნდა ავიდეს ავტომატიზმამდე.

კომპრესიის მაგალითები:

საწყისი ფრაზა	კომპერირებული ფრაზა
<i>Продолжайте следовать тем же курсом!</i> გაგრძელეთ იმავე კურსით წასვლა.	<i>Курс тот же.</i> კურსი იგივეა.
<i>Отдать носовой швартов!</i>	<i>Отдать носовой!</i>

კომპრესიის მიღწევის ხერხები განსხვავებულია: პირველ შემთხვევაში ფრაზის კონსტრუქცია შეკუმშულია, გამოტოვებულია შემასმენელი, ქვემდებარე იგულისხმება კომუნიკანტების როლური მონაცემებიდან. მეორე შემთხვევაში კი შეიკუმშა სიტყვათშეხამება (*носовой швартов*) და ელიპსისის შედეგად დაგვრჩა სუბსტანტივირებული ფორმა (*носовой*), რომელშიც გამოტოვებულია არსებითი სახელი და დარჩენილი ზედსართავი ასრულებს არსებითი სახელის ფუნქციას.

მიუხედავად იმისა, რომ კომპრესია და ლაკონიურობა საზღვაო კომუნიკაციის სფეროს ერთობლივი მოთხოვნაა, სხვადასხვა ენის სტრუქტურული და გრამატიკული შესაძლებლობებიდან გამომდინარე საბოლოო შედეგი განსხვავებულია. ასე, მაგალითად, რუსული და ინგლისური ფრაზების შედარება მეტყველებს რუსული ვარიანტების მეტ შესაძლებლობებზე:

<i>Стоп травить ...!</i>	<i>A fast (stop) slacking ...!</i>
<i>Задерживать ...!</i>	<i>Check, keep the ...!</i>
<i>Выбрать слаbinу ...!</i>	<i>Haul in the slack ...!</i>
<i>Стоп выбирать ...!</i>	<i>A fast hauling .... hold on !</i>
<i>Приготовить кранцы!</i>	<i>Have/get the fenders ready!</i>

ჩვენი აზრით, მოცემული საზღვაო ბრძანებების რუსული ეკვივალენტები ინგლისურ შესატყვისებზე უფრო ლაკონიურია, რაც აიხსნება ინგლისური ენის სინთეზურობით, რომელიც გულისხმობს დამხმარე ფორმებისა და არტიკლების ფართო გამოყენებას, რუსულ ენაში კი ჭარბობს ანალიზური წარმოება, რაც ხელს უწყობს მაქსიმალურ შეკუმშვას. ქართული ბრძანებები უფრო ახლოსაა შესაბამის რუსულ კონსტრუქციებთან. ხშირად გამოყენებად დისკურსულ ფორმებს კანცელარიზმები და სხვა შესატყვისები ეკუთვნის:

Charter party – договор морской перевозки – საზღვაო გადაზიდვის ხელშეკრულება;

to enter into a contract - заключить контракт - კონტრაქტის დადება;

at short notice - в короткий срок - მოკლე ვადაში;

cesser clause - оговорка о прекращении ответственности фрахтователя და ა.შ.

თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში უფრო მოსახერხებელი გახდა ერთიანი კლიმირებული საზღვაო ფრაზარიუმის შემუშავება, რაც უეჭველად აიოლებს ინტერკულტურულ საზღვაო ურთიერთობებს, მაგრამ მის გამოკვეთილ მახასიათებელს წარმოადგენს სამეტყველო ზეწოლა, რომელიც ემსახურება კომუნიკაციის სტრატეგიული მიზნების მიღწევას გარკვეული ტაქტიკისა და ხერხების გამოყენებით, რაზეც საუბარი შემდეგ თავში გვექნება.

თავი III. საზღვაო სამეტყველო სტრატეგიებისა და ტაქტიკების კლასიფიკაცია და მათი მთარგმნელობითი ტრანსფორმაციები ინტერკულტურულ კომუნიკაციაში

3.1. საზღვაო კომუნიკაციის სტრატეგიული მიზნების ერთობლიობა

მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში მეტყველების ინტენსიურმა შესწავლამ გამოავლინა ბევრი „თეთრი ლაქა“ პროფესიული კომუნიკაციის დაგეგმარებაში. შედარებით შესწავლილია სარეკლამო მოღვაწეობა, საქმიანი ურთიერთობის ძირითადი პრინციპები, მაგრამ ინსტიტუციური დისკურსის ისეთი მიმართულება, როგორც არის საზღვაო პროფესიული კომუნიკაცია, მეცნიერების ყურადღების მიღმა დარჩა. ჩვენ გვინტერესებს საზღვაო ფრაზარიუმის შემადგენლობა, და, რაც მთავარია, დაგეგმარება, ანუ, როგორ არის აგებული პროფესიულ საქმიანობაში ხშირად გამოყენებადი ტიპური ფრაზები.

ამის აუცილებლობა უკვე გააზრებული აქვს იმ ხალხს, ვისაც საზღვაო კადრების მომზადება ეხება. კულტურათმორისო ურთიერთობები უფრო გაღრმავდა მას შემდეგ, რაც თანამედროვე მსოფლიოში გლობალიზაციის პროცესები დაჩქარდა და აქტიურ ფაზაში შევიდა. კომუნიკაციების სფეროში, კერძოდ, საზღვაო კომუნიკაციაში, გლობალიზაციის პროცესს ხელი შეუწყო კომპიუტერული და ელექტრონული ტექნოლოგიების, სატელეფონო კავშირების, ელექტრონული მიმოწერის, ელექტრონული რუკების განვითარებამ. გლობალიზაციის უმთავრესი მამოძრავებელი ძალა და ბიძგის მიმცემი ინტერნეტია. ქართველი მომხმარებელი ამ მხრივ არ ჩამორჩება გლობალიზაციის პროცესს და ის ინტერნეტის მეშვეობით ამყარებს კონტაქტს მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხესთან. ელექტრონული მიმოწერის

საშუალებით სხვადასხვა უცხოური საზღვაო კომპანია ერთმანეთს უკავშირდება, ქართველი მეზღვაურების მონაცემთა ბაზა სათანადოდ შეირჩევა და გადაეგზავნება კონკრეტულ თანამდებობებს უცხო კომპანიებში და ასევე პირდაპირი ჩართვით მეზღვაურებს ინგლისურ ენაზე უტარდებათ გასაუბრება, რის შემდეგაც ოფიციალურად ფორმდება ხელშეკრულება. შეიძლება გამოიყოს გლობალიზაციის ორი მთავარი ნიშანი: საზღვრების მოშლა და საერთო ღირებულებათა სისტემის ჩამოყალიბებისკენ სწრაფვა.

ამ პროცესებმა კიდევ უფრო ნათელი გახადა სამეტყველო დაგეგმარების შესწავლის აუცილებლობა წარმატებული საზღვაო კომუნიკაციისთვის, რომელსაც, რა ენაზეც უნდა ხორციელდებოდეს, აქვს მსგავსი ნიშან-თვისებები. ისინი გამონათქვამის ერთიანი ილოკუციური ძალით არიან განპირობებული. სიუზან ერვინ-ტრიპის (Ervin-Tripp 1976) (იხ. Ицпец – 193) ექსპერიმენტის შედეგად აღმოჩნდა, რომ საქმიან ურთიერთობაში ორიენტაცია კეთდება გამონათქვამის მიზანსა და არა ფორმაზე, ამიტომ ჭარბობს პირდაპირი სამეტყველო აქტები და არა ირიბი.

ა. არძენაძის ნაშრომში ხაზი გასმულია იმაზე, რომ არაოფიციალურ სალაპარაკო სიტუაციებში, მხატვრულ ლიტერატურაში ხშირად გვხვდება ირიბი საკომუნიკაციო აქტები, როდესაც წინადადების ფორმა კითხვითია, მაგრამ თხოვნის, ან კითხვითი ფორმით გადმოცემულია მტკიცების ინტენცია (მაგალითად: შეგიძლია, წიგნი მომაწოდო? ვის არ უყვარს ლამაზი ქალები?). ავტორი განიხილავს სამეტყველო აქტს, როგორც ნორმალურ სოციოსამეტყველო ქცევას, ფუნქციონირებადს პრაგმატიკული სიტუაციის ფარგლებში. ილოკუციური აქტის წარმატებული განხორციელების არსებით ელემენტად იგი თვლის ათვისების უზრუნველყოფას, ე. ი. ილოკუციური მიზნის გაგებას. სამეტყველო კომუნიკაციის თეორია განხილულია, როგორც ერთიანი სიბრტყე სამეტყველო ჟანრების ტიპოლოგიის შესაქმნელად (არძენაძე, 2003).

რეალური ურთიერთობის სიტუაცია ხასიათდება იმით, რომ კომუნიკაციური მიზანი მიიღწევა რამდენიმე კომუნიკაციური ნაბიჯის რეალიზაციით, რომლებიც ტაქტიკის მნიშვნელობას შეეფარდება. კომუნიკაციური სტრატეგიისა და ტაქტიკის ფართო გამოყენების მიუხედავად, მათი შედეგები პროფესიული კომუნიკაციის შესწავლაში არ შეიძლება ჩაითვალოს დამაკმაყოფილებლად. საზღვაო დისკურსის საერთო ილოკუციურმა მიზნებმა განაპირობა შემდეგი მსგავსი სტრატეგიები: მას აქვს გარკვეულწილად მსგავსი ნიშან-თვისებები, რომლებიც, პირველ რიგში, გამონათქვამის ერთიანი ილოკუციური ძალით არის განპირობებული, მაგალითად, ოფიციალური ხასიათის საზღვაო იერარქიულ კომუნიკაციაში მხოლოდ პირდაპირი სამეტყველო აქტები გამოიყენება:

- *How many anchors are there in the ship?*

- ▶ *Сколько якорей на корабле?*
- ▶ *How many lifeboats and liferafts are there in the ship?*
- ▶ *Сколько на корабле спасательных шлюпок и спасательных плотов?*
- ▶ *Which side do you want a pilot ladder?*
- ▶ *С какого борта подать лоцманский трап?*
- ▶ *What is the position of the pilot vessel?*
- ▶ *Где находится лоцманское судно?*

ირიბი კითხვების ფუნქციონირება კი შესაძლებელია მხოლოდ არაოფიციალურ დემოკრატიულ კომუნიკაციაში (ეკიპაჟის წევრების ინტერპერსონალურ საუბარში).

საზღვაო კომუნიკაციის ტიპიურ სტრატეგიებს, ჩვენი აზრით, მიეკუთვნება შემდეგი სტრატეგიები:

- ▶ იმპერატიული ურთიერთობის სტრატეგია – ურთიერთობის ავტორიტარული ფორმა (ადრესანტი – უფროსი – ადრესატი – ქვემდგომი);
- ▶ კოოპერაციული ურთიერთობის სტრატეგია (არაკონფრონტაციული) უპირისპირდება არაკოოპერაციულ (ან კონფრონტაციულ) სტრატეგიას;
- ▶ ინფორმაციული დიალოგების სტრატეგია (იშვიათია ინტერპრეტაციული დიალოგები, რომლებიც ახასიათებს სამეცნიერო დისკურსს). ასევე აღსანიშნავია, რომ ს/კ სტრატეგია ბრძანების შემთხვევაშიც კი მოითხოვს პასუხს, რათა ადრესანტი დარწმუნდეს, რომ მისი ბრძანება სწორადაა აღქმული;
- ▶ ურთიერთგაგების სტრატეგია (ან კომპრომისის სტრატეგია);
- ▶ მანიპულირების სტრატეგია კომუნიკაციის პარტნიორზე ზეწოლა საკუთარი მიზნების მიღწევის მიზნით.
- ▶ და სხვა.

ამ სტრატეგიების განხორციელებისთვის საზღვაო კომუნიკაციაში გამოიყენება სხვადასხვა ტაქტიკა, რომლებიც განხილულია შემდეგ პარაგრაფში.

3.2. სამეტყველო ტაქტიკების ხერხები ინგლისურ, რუსულ და ქართულ ენებში

ყველა ენას აქვს „კომუნიკაციური მანევრირების“ განსხვავებული შესაძლებლობები. მიუხედავად იმისა, რომ ერთ სიტუაციას განვიხილავთ, მისი ვერბალიზაცია მეტყველებაში განსხვავებულია სხვადასხვა ენაში. თუ ინგლისური, რუსული და ქართული სამეტყველო სტრატეგიები საზღვაო კომუნიკაციაში ერთნაირია, მათ მისაღწევად გამოიყენება უფრო მრავალფეროვანი ტაქტიკა. თანაც ისინი განსხვავდებიან გამოყენების სიხშირით.

სამივე ლინგვოკულტურისთვის საზღვაო კომუნიკაციის სპეციფიკიდან გამომდინარე ყველაზე გამოყენებად ტაქტიკად აღიარებულია ბრძანება, შემდეგ მოდის პირდაპირი კითხვები, ინფორმაციის დაზუსტება და რჩევა.

საზღვაო კომუნიკაციაში ჩვენ გვხვდება როგორც ოფიციალური, ასევე არაოფიციალური ურთიერთობის ტიპური სიტუაციები. ეკიპაჟი მულტიკულტურულ საზოგადოებას წარმოადგენს, სადაც პროფესიულ ურთიერთობებში ჭარბობს იერარქიული კომუნიკაცია, პირადულში კი – დემოკრატიული. ჩვენ პირველ რიგში პროფესიული ურთიერთობა გვანტერესებს, ამიტომ გამოყენებადი ტაქტიკა დავალაგეთ გამოყენების სიხშირის მიხედვით. ემპირიული მასალაა საზღვაო აკადემიაში გამოყენებული სასწავლო და პროფესიული ხასიათის ლიტერატურა, აგრეთვე ხშირად მივმართავდით ინტერნეტრესურსებს, სადაც სპეციალურ საიტებზე წარმოდგენილია IMO STANDARD MARINE COMMUNICATION PHRASES (IMO - საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაცია, რომელმაც 1997 წელს გამოაქვეყნა საყოველთაოდ გამოსაყენებელი საზღვაო ფრაზარიუმი - <http://saillife.ru/wp-content/uploads/2015/04/Frazi.pdf>).

მოცემული მასალა რამდენიმე ბლოკად არის დაყოფილი:

- 1) გემის მართვის დროს გამოყენებადი ფრაზარიუმი;
- 2) გემის აღწერა და დახასიათება;
- 3) ნავიგაციური პრაქტიკა;
- 4) ავარიული სიტუაციები;
- 5) ტვირთის გადაზიდვა;
- 6) კვება და სამედიცინო მომსახურება.

ყველაზე ფართოდ წარმოდგენილია გემის მართვა და ტვირთის გადაზიდვა. თითოეული ნაწილი შედგება ქვენაწილებისგან, ასე, მაგალითად:

- ლოცმანის მოლაპარაკება სადგურთან;
- მოლაპარაკება სხვა გემის ეკიპაჟთან;
- სტანდარტული შეტყობინება რადიოტელეფონით;
- გაფრთხილება სახიფათო სიტუაციების შემთხვევაში და სხვ.

პირველ რიგში გამოიყვანით იმპერატივი, რომელიც ურთიერთობის ავტორიტარულ ფორმას წარმოადგენს (ადრესანტი – უფროსი – ადრესატი – ქვემდგომი) და ამ სტრატეგიით განპირობებული ბრძანებების ტაქტიკა.

► **ბრძანების ტაქტიკა:**

დაადეთ საჭერი! / Наложить стопор! / Secure the break!

მოუმატეთ სიჩქარეს! / Больше ход! / Faster!

Право на борт!	Hard — a — starboard! All starboard!
Лево на борт!	Hard — a — port! All port!
Легче, отводи!	Ease the helm!

Легче право!	Ease to starboard!
Доложить, если судно не слушается руля!	Report if she does not answer the wheel!
От руля отойти!	Finished with wheel, no more steering!
<p>► პირდაპირი კოთხვის ტაქტიკა: როგორია ცირკულაციის დიამეტრი? / <i>Каков диаметр циркуляции?</i> / <i>What is the diameter of the turning circle?</i></p>	
На румбе?	What is your heading?
Каково название вашего судна?	What is your name?
Каковы ваши позывные?	What is your call sign?
Как вы меня слышите?	How do you read me?
У какого причала мы будем швартоваться?	At what berth shall we get moored?
<p>► ინფორმაციის დაზუსტების ტაქტიკა: <i>Какова ваша текущая максимальная осадка?</i> / <i>What is your present maximum draft?</i></p>	
Какую схему швартовки вы предлагаете?	What scheme of mooring do you propose (offer)?
Достаточна ли там глубина?	Is there sufficient depth there?
Какая глубина на баре (здесь, у причала)?	What is the depth on the bar (here, alongside the berth)?
<p>► რჩევის ტაქტიკა: გორჩევთ, მანქანა გააჩეროთ / <i>Советую вам застопорить машину.</i> / <i>Advise you to stop engine.</i></p>	
Предлагаю разойтись левыми бортами. Подтвердите.	I advise port to port (red to red). Please confirm.
Предлагаю разойтись правыми бортами.	I advise starboard to starboard (green to

Подтвердите	green). Please confirm.
Советую вам пройти по корме моего судна.	Advise you pass astern of me.
Советую вам застопорить машину.	Advise you to stop engine.
<p>► თხოვნის ტაქტიკა: გთხოვთ, დამართოთ ნება, დავიწყო მოძრაობა / <i>Прошу разрешение начать движение. / Please permit me to proceed.</i></p>	
Прошу изменить курс вправо.	Please alter course to starboard.
<p>► გაფრთხილების ტაქტიკა: <i>მე ვაპირებ თქვენს გასწრებას მარცხენა ბორტიდან / Я намерен обогнать вас по левому борту. / I intend to overtake you on your port side.</i></p>	
Я намерен работать задним ходом.	I intend to operate propulsion astern.
Я намерен обогнать вас по левому борту.	I intend to overtake you on your port side.
Emergency exit	Запасной выход / Аварийный выход
Ваш курс ведет к опасности!	You are steering a dangerous course!
Вы следуете прямо на мель!	You are running aground!
Оставаться на этом месте опасно!	It is dangerous to remain in the present position!
Вы находитесь в опасном месте!	You are in dangerous position!
Ваши навигационные огни не видны!	Your navigation lights are not visible!
<p>► შემოთავაზების ტაქტიკა: <i>მოდით, დავშორდეთ ერთმანეთს მარცხენა ბორტიდან / Давайте разойдемся левыми (правыми) бортами. / Let us pass each other port to port (starboard to starboard).</i></p>	

Советую вам изменить курс влево	Advise you alter course to port
Мы можем обогнать это судно с нашего правого (левого) борта	We can overtake that ship on our starboard (port) side
<p>► ვარაუდის ტაქტიკა: მე ვფიქრობ, აქ დახურული (ღია) მოტეხილობაა / <i>Я думаю, что закрытый (открытый) перелом.</i> / <i>I think it is a closed (an open) fracture.</i></p>	
Трюмные вентиляторы будут приведены в рабочее состояние через ... минут.	The hold ventilators will be operational in ... minutes.
Электродвигатель лебедки № ... будет в рабочем состоянии через ... минут.	The winch motor of No. ... derrick will be operational in ... minutes.

ყველა ზემოთ მოყვანილი ტაქტიკა გამოხატულია მსგავსი კონსტრუქციებით ქართულ, რუსულსა და ინგლისურ ენებში, მაგრამ ენობრივი სისტემების განსხვავებული შესაძლებლობების გამო აღნიშნული ტაქტიკის გამოხატვის ენობრივი საშუალებები განსხვავებულია სამივე ენაში.

3.3 საკომუნიკაციო სტრატეგიებით და სამეტყველო ტაქტიკებით განპირობებული მთარგმნელობითი ტრანსფორმაციები

პროფესიული ტექსტების და სამეტყველო ფრაზების თარგმანის შესწავლა დღესდღეობით რთულ პრობლემას წარმოადგენს, მით უმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ ათეული წლების განმავლობაში საქართველოში მეზღვაურების მომზადება რუსულ ენაზე მიმდინარეობდა. იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც სწავლების ენა ქართული იყო, სახელმძღვანელოები, ენციკლოპედიები და ლექსიკონები ძირითადად რუსულ ენაზე იყო. თვით ქართულ საზღვაო ტერმინოლოგიაშიც კი ჭარბობდა რუსული კალკები ან ბარბარიზმები.

მეოცე საუკუნის ბოლოს, როდესაც საქართველომ თავისუფლება მოიპოვა, მისი ევროპისკენ სწრაფვა გამოიხატა იმაშიც, რომ სწრაფი ტემპით იქმნებოდა სასწავლო ლიტერატურა მშობლიურ ენაზე, გეზი აღებული იყო ინგლისური ენის შესწავლაზე. კერძო თარგმანმაც შეიცვალა ორიენტირი და რუსულ-ქართული თარგმნის ნაცვლად მეცნიერებისა და მთარგმნელ-პრაქტიკოსების ყურადღება იყო მიმართული ინგლისურ-ქართულ და ქართულ-ინგლისურ თარგმანზე, ამიტომ სწრაფი ტემპით განვითარდა თარგმანის სპეციალური თეორია, რომელიც იკვლევს სხვადასხვა სახის

თარგმანის (ზეპირი, წერილობითი, სინქრონული, თანმიმდევრული და ა.შ.) სპეციფიკას. გარდა ამისა, იგი შეისწავლის განსხვავებული ჟანრის ტექსტების თარგმანის თავისებურებებს (მაგალითად: ტექნიკური ტექსტების თარგმანი, იურიდიული ტექსტების თარგმანი და სხვ.).

ბათუმის საზღვაო აკადემიის პროფესორ-მასწავლებლები ინტენსიურად მუშაობენ ქართული საზღვაო ტერმინოლოგიის დახვეწაზე, ტიპური ფრაზარიუმების შედგენასა და საზღვაო დისკურსის თარგმნის პრობლემებზე. ზემოთ მითითებულ სახელმძღვანელო ლიტერატურაში მოყვანილი ტიპური ფრაზების თარგმანმა საშუალება მოგვცა, გამოვყოთ თარგმნის შემდეგი ტიპობრივი პრობლემები.

პირველ რიგში, უნდა აღვნიშნოთ, რომ თარგმანში ხშირად გვხვდება ლექსიკური ხასიათის შეცდომები და უზუსტობები, რომლებიც სხვადასხვა მიზეზით არის გამოწვეული.

► თარგმნის ლექსიკური პრობლემები:

ა) რუსული ან ინგლისური ენიდან კალკირებული ტერმინები

დრელი (საბურღის ნაცვლად);

ბრაშპილი (ღუზის საწვეის ნაცვლად);

ბ) ინგლისური პოლისემიური ტერმინის არასწორი ფორმით დამკვიდრება

Dangerous cargo - გავრცელებულია საშიში ტვირთი

(ნაცვლად - სახიფათო);

გ) საზღვაო და ფართოდ გამოყენებადი აბრევიატურების დამთხვევა:

BC – Bulk cargo (насыпной груз - ნაყარი ტვირთი);

BC – Birth Certificate (свидетельство о рождении - დაბადების

მოწმობას);

აბრევიატურების თარგმნა საზოგადოდ ძნელია. ლინგვისტიკაში ფართოდ გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, „აბრევიატურა არის სიტყვიერი შემოკლების სახე, რომელიც, გარდა იშვიათი გამონაკლისისა, წარმოადგენს ერთი ან ერთზე მეტი სიტყვა-ფორმისაგან შედგენილი ტერმინის ან საკუთარი სახელის (ონიმის) პირობით და იმავდროულად შეპირობებულ ასოით გამოსახულებას. იგი, როგორც წესი, ეფუძნება შემადგენელი სიტყვების ინიციალურ (აკრონომულ) შეერთებას ჩვეულებრივ, დამხმარე სიტყვების (კავშირ-ნაწილაკთა) გარეშე და იშვიათად, მათი ჩათვლით“ (აფრიდონიძე, 2004). ქართული ენა წერისა და წარმოთქმის იდეალური შესატყვისობის გამო სხვა ენებთან შედარებით დახვეწილია, თუმცა აბრევიაციის საკითხში მას ნაკლები შესაძლებლობები აქვს.

აბრევიაცია, როგორც ლინგვისტური ფენომენი, სწრაფად ვითარდება, რასაც ხელს უწყობს სამეცნიერო, ტექნიკური რევოლუცია და საინფორმაციო ნაკადის სწრაფი ზრდა, ამიტომ აბრევიატურა უხვად გვხვდება სამეცნიერო თუ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ტექსტებში, თუმცა ყველაზე მეტად ისინი

გავრცელებულია პროფესიული ხასიათის ტექსტებში. ზოგიერთ შემთხვევაში აბრევიატურის არცოდნას და არასწორ თარგმანს შეუძლია სახიფათო სიტუაციაში ჩააგდოს გემის ეკიპაჟი.

მოვიყვანთ საზღვაო კომუნიკაციაში ხშირად გამოყენებად აბრევიატურებს, რომლების ცოდნა აუცილებელია მთარგმნელისთვის, რომელიც ამ პროფესიულ სფეროში მუშაობს:

AA	Alarm area	Место подачи сигнала опасности
AUTO STC	Automatic sensitivity time control	Автоматическая регулировка сигналов дальнейшей зоны
BCR / BCT	Bow cross range / Bow cross time	Дистанция / Время пересечения курса
BRG или BEARING	Bearing of the target	Пеленг на цель
CENT	Bearing marker is centered on own ship	Пеленгатор из центра экрана (от судна)
CENTDISP	Center display	Смещение центра
EBL	Electronic bearing line	Электронный визир направления
EBM	Electronic bearing marker	Электронный маркер пеленга
MAP/READ	Reading and display of the stored route map	Чтение и воспроизведение из памяти карты пути
MODE/REF POINT	Setting of reference points on the route map	Установка опорных точек на карте пути
PAD	Predicted area of danger	Предполагаемый район опасности
PCB	Printed circuit board	Печатная плата (схема)
PLOT	Display of plot mark	Фиксация маркером положения цели

PPC	Point of possible collision	Точка возможного столкновения
PRF	Pulse repetition frequency	Частота повторен
STEP	Step	Пошаговая имитация маневра
STC	Sensitivity time control	Подавление помех от моря
TCPA	Input of time to closest point of approach (alarm)	Введение времени кратчайшего сближения (сигнализация)
TM	True motion	Истинное движение
VECTR ON/OFF	Vectors of the plotted targets on / off	Включение / Выключение векторов захваченных целей

და სხვ.

► თარგმნის გრამატიკული პრობლემები

ყველა ენას განსხვავებული გრამატიკული შესაძლებლობები აქვს. ადეკვატური თარგმანი მოითხოვს შინაარსისა და ფორმის მაქსიმალურად შენარჩუნებას. როდესაც ჩვენ ინგლისური ენიდან ვთარგმნით, მთელი რიგი გრამატიკული თავისებურების გამო ფრაზა წყობას იცვლის, ან არტიკლებისა და დამხმარე ზმნების გამო ინგლისური ვარიანტი უფრო დიდია, ვიდრე - რუსული ან ქართული, მაგალითად:

Право руль!

Starboard the helm!

მარჯნივ საჭე!

Человека на руль!

A hand to the helm!

ადამიანი საჭესთან!

ხანდახან, პირიქით, რუსული ენისთვის დამახასიათებელი რთული კონსტრუქციები „ამძიმებს“ ბრძანებებს:

Наименьшая скорость, при которой судно слушается руля

Steerage way

Диаметр установившейся циркуляции

Final diameter

Информация о маневренных характеристиках

Maneuvering information

Наименьшая скорость, при которой

Steerage way

судно слушается руля

Передний ход, инерция переднего
хода

Headway

აგრეთვე არის შემთხვევები, როდესაც ინგლისურში ორი ვარიანტია გავრცელებული:

Снижать скорость

Decelerate (reduce) speed; Slow down

Право на борт!

Hard — a — starboard! All starboard!

Лево на борт!

Hard — a — port! All port!

► კულტურული წეს-ჩვეულებების უცოდინრობით გამოწვეული პრობლემები.

ინფორმაციის გამგზავნელის შეტყობინება, როგორც წესი, ისეთ ადრესატზეა ორიენტირებული, რომელიც საკმარისად ინფორმირებულია ამ შეტყობინების გასაგებად. იმ შემთხვევაში, თუ ინფორმაციის გამგზავნი შეცდა და რეცეპტორი არ ფლობს საჭირო ინფორმაციას, კომუნიკაცია არ იქნება წარმატებული. როგორც აღვნიშნეთ, მთარგმნელი ეხმარება ადრესატს ლინგვოეთნიკური ბარიერის დაძლევაში და იგი ხშირად ითვალისწინებს, რომ ორიგინალის ადრესატისგან განსხვავებით, თარგმანის ადრესატს შეიძლება არ ჰქონდეს შეტყობინების გასაგებად საჭირო ცოდნა. ამის გამოსასწორებლად მთარგმნელებს უწევთ სხვადასხვა ცვლილების შეტანა ორიგინალში.

ეს ფონური ცოდნა შეიძლება ნაციონალურ, კულტურულ, ან ისტორიულ ხასიათს ატარებდეს. მაგალითად, საგაზეთო მასალას მეტწილად ქვეყანაში მიმდინარე აქტუალური მოვლენები უდევს საფუძვლად. სტატიის ავტორს ზოგჯერ არც უწევს ცნობილი პიროვნების, მაგ. პოლიტიკოსის თანამდებობის დასახელება, თუ ყველასათვის ცნობილი ამბავის შეხსენება, იგი პირდაპირ ახალ დეტალებზე გადადის, რადგანაც თვლის, რომ მკითხველმა, რომელზეც გათვლილია ეს სტატია, იცის ვისზე და რაზეა საუბარი. ფონური ინფორმაცია მოიცავს ქვეყნის ისტორიას, გეოგრაფიულ არეალს, მატერიალური თუ სულიერი კულტურის განვითარების ისტორიას და სხვ. ყოველივე ამას თარგმანის თეორიაში რეალიებს უწოდებენ.

ამრიგად, ლინგვოეთნიკური ბარიერის ძირითად ფაქტორებს მიეკუთვნება წყარო და სამიზნე ენებზე მოსაუბრეთა განსხვავებული კომუნიკაციური კომპეტენციები. მთარგმნელი გარკვეულწილად გარდაქმნის ორიგინალის ტექსტს, რომ მასში მოცემული ინფორმაცია გასაგები გახდეს თარგმანის მკითხველისათვის და იგივე ზეგავლენა მოახდინოს მასზე, როგორც ორიგინალის მკითხველზე. ამისთვის მას ხშირად უწევს შესწორებების შეტანა ნორმის, უზუსისა და თარგმანის

ადრესატის ფონური ინფორმაციის გათვალისწინებით.

მსგავსი ცვლილებები ძირითადად შემჩნეულია არაოფიციალურ საზღვაო კომუნიკაციაში. შეიძლება გამოვყოთ პრობლემები, რომლებიც არსებობს საზღვაო კომუნიკაციაში საერთაშორისო ინგლისური ენის ფუნქციონირების მიუხედავად:

- ფონეტიკური ინტერფერენციით გამოწვეული უზუსტობები და გაუგებრობები;
- სამეტყველო პრაქტიკის ნაკლებობით გამოწვეული ხარვეზები;
- ინგლისური ენის ძალიან განსხვავებული „ეროვნული ვარიანტები“;
- კულტურული ფონური ინფორმაციის არცოდნა.

მიღებული შედეგები იმის დასტურია, რომ საჭიროა საზღვაო სამეტყველო ქცევის ღრმად შესწავლა მეტყველების დაგეგმარების კუთხით.

დასკვნა

თანამედროვე პოლიკულტურულ საზოგადოებაში გლობალიზაციისა და სავაჭრო ეკონომიკის პირობებში ძალიან გაიზარდა წარმატებული კულტურათშორისი და პროფესიული კომუნიკაციის მნიშვნელობა. ანთროპოცენტრისტული ლინგვისტური პარადიგმის ფარგლებში, როდესაც ყურადღების ცენტრში „მეტყველი ადამიანი“ (Homo loquens), კომუნიკაციის თეორიის გარდა, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება კომუნიკაციური პრაქტიკის შესწავლას და განზოგადებას საზოგადოების სხვადასხვა სფეროში, კერძოდ - საზღვაო საქმიანობაში.

ნებისმიერი პროფესიონალის, მათ შორის მეზღვაურის, მომზადება ორიენტირებულია პროფესიული კომპეტენციის გამომუშავებაზე, რომლის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს კომუნიკაციური კომპეტენცია (ანუ ცოდნა და უნარ-ჩვევები, რომლებიც საჭიროა სხვისი სამეტყველო ქცევის გასაგებად და თავისი სამეტყველო პროგრამის ადეკვატურად განსახორციელებლად).

საზღვაო კომუნიკაცია მიმდინარეობს ორ რეჟიმში: ოფიციალურსა და არაოფიციალურში. აქედან პირველი ძირითადად მიმდინარეობს მეზღვაურთა საერთაშორისო ენაზე - ინგლისურზე, ხოლო მეორე მრავალენოვანია. სემიოტიკური თვალსაზრისით საზღვაო კომუნიკაცია მოიცავს ვერბალურსა და არავერბალურ ხერხებს, აქედან ჭარბობს უშუალო ვერბალური კომუნიკაცია, ნაკლებად გამოიყენება არავერბალური, უფრო ხშირად კი ვერბალურისა და არავერბალურის ნაერთი. ფუნქციონირების მასშტაბის მიხედვით ოფიციალური საზღვაო კომუნიკაცია ლოკალურ ხასიათს ატარებს, ვინაიდან ხორციელდება პროფესიულ ჯგუფში, მაგრამ არაოფიციალური ურთიერთობის დროს საკმაოდ ინტენსიურია შიდაჯგუფური და ინტერპერსონალური ურთიერთობის ხვედრითი წილი.

კომუნიკანტების სტატუსიდან გამომდინარე მეზღვაურთა კომუნიკაცია იერარქიულია, მაგრამ დემოკრატიულიც შეიძლება იყოს.

საზღვაო კომუნიკაციას, რა ენაზეც უნდა ხორციელდებოდეს, აქვს გარკვეულწილად მსგავსი ნიშან-თვისებები: შაბლონური მეტყველება; კლიშეების მაღალი ხვედრითი წილი; კომპრესიის მაღალი დონე; კომუნიკანტების საქმიანი ურთიერთობის რეგლამენტირება, დაკავებული სტატუსის შესაბამისად როლური ხასიათი, რომელიც ენობრივი საშუალებების არჩევაში გამოიხატება. და, რაც მთავარია, მას ახასიათებს ილოკუციური მიზნების გარკვეული სისტემა, რომელიც მიმართულია ტიპური პრობლემების გადაწყვეტასა და ადრესატზე სამეტყველო ზეწოლაზე.

მაშასადამე, საზღვაო კომუნიკაციის ერთობლივი მოთხოვნაა ოფიციალური ხასიათის საზღვაო იერარქიულ კომუნიკაციაში მხოლოდ პირდაპირი სამეტყველო აქტების გამოყენება, კომპრესია და ლაკონიურობა.

საზღვაო კომუნიკაციის ტიპურ სტრატეგიებს, ჩვენი აზრით, მიეკუთვნება: იმპერატიული ურთიერთობის სტრატეგია; კოოპერაციული ურთიერთობის სტრატეგია; ინფორმაციული დიალოგის სტრატეგია; ურთიერთგაგების (კომპრომისის) სტრატეგია; მანიპულირების სტრატეგია. ამ სტრატეგიების განხორციელებისთვის საზღვაო კომუნიკაციაში გამოიყენება შემდეგი ტაქტიკები: ბრძანება, პირდაპირი კითხვა, ინფორმაციის დაზუსტება, რჩევა, თხოვნა, გაფრთხილება, შეთავაზება და სხვ.

სხვადასხვა ენის სტრუქტურული და გრამატიკული შესაძლებლობებიდან გამომდინარე აღნიშნული ტაქტიკების გამოხატვის ენობრივი საშუალებები განსხვავებულია სამივე ენაში, ანუ, ყველა ენას აქვს „კომუნიკაციური მანევრირების“ განსხვავებული შესაძლებლობები.

საზღვაო დისკურსის თარგმნის გაანალიზების შედეგად ჩვენ გამოვყავით შემდეგი პრობლემები: ლექსიკური (ტერმინების კალკირება, აბრევიატურების თარგმანი, ინგლისური პოლისემიური ტერმინის არასწორი ფორმით დამკვიდრება; თარგმნის გრამატიკული პრობლემები ძირითადად შემოიფარგლება ინგლისური ანალიტიკური ფორმებით, რუსული შეთანხმების ფორმებით და განსხვავებული სინტაქსური წყობით; აგრეთვე საზღვაო დისკურსის თარგმანში გვხვდება ამა თუ იმ კულტურისთვის დამახასიათებელი წეს-ჩვეულებების უცოდინრობით გამოწვეული პრობლემები.

საზღვაო კომუნიკაცია კულტურათაშორისი პროფესიული კომუნიკაციის ნაკლებად შესწავლილი რთული სახეობაა, რომელსაც ახასიათებს წარუმატებლობის განსხვავებული ფორმები: უმნიშვნელო შეცდომა ან უზუსტობა გაუგებრობის ან ავარიული სიტუაციის მიზეზი შესაძლებელია გახდეს, ამიტომ საზღვაო

კომუნიკაციის წარმატებულობას ხელს შეუწყობს ყველა ტიპური სიტუაციისთვის სამეტყველო ქცევის სტრატეგიისა და ტექტიკის სწორი შერჩევა.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

- 1.თარგმნითი ტრანსფორმაციები პროფესიულ საზღვაო კომუნიკაციაში. კულტურათათმორისი კომუნიკაციები, N25, გვ.106, თბილისი,2015
- 2.კულტურათათმორისი კომუნიკაციის თავისებურებანი მეზღვაურთა პროფესიულ მოღვაწეობაში, კულტურათათმორისი კომუნიკაციები, N28, გვ.135,თბილისი,2017
- 3.კომუნიკაციური კომპეტენციის როლი მეზღვაურთა პროფესიულ მოღვაწეობაში, სეიტენური კითხვა-10, ,2016 ყაზახეთი
4. საზღვაო კომუნიკაციის სიმბოლური უნივერსუმი, ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,2016
5. საზღვაო სამეტყველო სტრატეგიები და ტექტიკები, კულტურათათმორისი კომუნიკაციები, N33, გვ.61,თბილისი,2020

